

Mgr. Vladimír Olejník

Stav a perspektívy digitalizácie archívnych a knižničných dokumentov v Spišskej diecéze

Príspevok sa venuje teritoriálne ohraničenému súboru archívnych a knižničných dokumentov spišskej liptovskej a oravskej proveniencie, špeciálne o archiváliách a knižničných dokumentoch, uložených priamo v Archíve Spišského biskupstva, prípadne u inštitúcií, pôsobiacich na území Spišskej diecézy.

Právne a praktické pozadie digitalizácie historických dokumentov

Digitalizácia písomných prameňov má svoje nesporné dôvody. Patrí medzi ne ochrana archívnych a knižničných dokumentov pomocou tvorby digitálnych študijných a konzervačných kópií; ľahšie sprístupnenie archiválií a vzácných knižničných dokumentov, uložených napr. na farách, širokej odbornej verejnosti a podobne.

Digitalizácia má nielen svoj praktický, ale aj právny rozmer. Archívy, ale aj vlastníkov archívnych a historických knižných dokumentov zaväzujú nasledujúce právne normy:

Zákon č. 395/2002 o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov

Vyhláška MV SR č. 628/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov

Zákon č.216/2007, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č.325/2002 Z.z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov

Vyhláška MV SR č.242/2007, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MV SR č. 628/2002 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení vyhlášky č.251/2005 Z.z

Z uvedených právnych noriem sana digitalizáciu vzťahujú najmä nasledujúce:

- **§ 17 ods. 2 písm. i) Vyhlášky MV SR č. 628//2002** hovorí o preventívnej ochrane, ktorou je „vyhotovenie konzervačnej kópie archívneho dokumentu a študijnej kópie archívneho dokumentu“

- **§ 12 ods. 3** hovorí o tom, že archív predkladá bádateľovi na štúdium LEN kópiu archívneho dokumentu vždy, ak ide o archívny dokument, ktorý vznikol pred rokom 1526“, a zákon pokračuje ak „by pri štúdiu mohlo dôjsť k jeho poškodeniu alebo možnosti jeho poškodenia“.

Doterajšie skúsenosti s digitalizáciou na území Spišskej diecézy

A. digitalizácia archívnych dokumentov:

- Štátny archív Levoča má v depozitnej úschove niektoré archívne fondy spišskokapitulskej proveniencie. Fondy sa skenujú na dlhodobú archiváciu do formátu TIFF, pre bádateľov sa poskytuje formát JPEG:

Archívny fond Spišské prepošstvo – 458 ks stredovekých listín, kompletne zdigitalizované

Archívny fond Súkromný archív Spišskej kapituly – spolu 640 ks originálov stredovekých listín, doteraz zdigitalizovaných 181 ks

- Archív Spišského biskupstva:

Archívny fond Hodnoverné miesto Spišská Kapitula – 1669 ks stredovekých listín, 3 ks stredovekých protokolov - doteraz zdigitalizované 41 ks listín

Zbierka druhopisov cirkevných matrík – digitalizácia prebiehala v januári – júni 2012 v spolupráci s Univerzitou v Pittsburgu, kedy sa ich doktorandka v rámci stáže zapojila do digitalizácie. Spolu boli zdigitalizované Krstné matriky Spišskej diecézy z r. 1788 – 1796 (viac než 5200 strán); Sobášne matriky z r. 1883-1925 (viac než 15300 strán)

Archívny fond Spišské biskupstvo, odd. Kanonické vizitácie – doteraz bolo zdigitalizovaných všetkých komplet 5 kanonických vizitácií zo 17. a zač. 18. stor. (viac než 1200 strán)

Zbierka cirkevných dokumentov – spolupráca s Centrom excelentnosti sociohistorického a kultúrnohistorického výskumu PU zdigitalizovaných 68 ročníkov schematizmov (viac než 11200 strán), v tejto fáze sa u domácich i zahraničných fondových inštitúcií vyhľadávajú exempláre, ktoré chýbajú v zbierke Spišského biskupstva; zároveň prebieha príprava digitalizácie obežníkov Spišského biskupstva - Acta curiae episcopalis Scepusiensis, ktorá bude prebiehať opäť v spolupráci s Centrom excelentnosti PU v Prešove.

B. digitalizácia knižných dokumentov:

- projekt „Zipser Bibliotheken“ – prebehol v rokoch 1992 – 1994 vďaka spolupráci SNK a Univerzity v Bielefelde; bol zdigitalizovaný vybraný súbor 21 rukopisov a inkunábul z Lyceálnej knižnice v Kežmarku.

- projekt „Spišský antifonár sign. Ms. No 2 ako prameň kultúry na Spiši na prelome 15. a 16. storočia.“ riešila PF KU, ktorá v rámci projektu VEGA č. 1/3727/07 v r. 2007 pod vedením doc. ThDr. Rastislava Adamka, PhD. zdigitalizovala uvedený kódex z Knižnice Spišskej Kapituly.

- projekt „Sprístupnenie odbornej verejnosti národnej a kultúrnej pamiatky – Spišského graduálu z 15. stor. a jeho kritické spracovanie.“ opäť riešila PF KU - projekt KEGA č. 3/123603 v r. 2003-2005 pod vedením prof. PhDr. ThDr. Amantia Akimjaka, PhD., bol zdigitalizovaný druhý kódex z Knižnice Spišskej kapituly.

- projekt digitalizácia Kamaldulskej Biblie – o projekte informuje vedúci projektu, prof. Anton Tyrol

Perspektívy v otázkach digitalizácie – výzvy a plány

Aby sa v digitalizácii archívneho a knižničného dedičstva Spišskej Kapituly a Spišskej diecézy mohlo pokračovať na patričnej kvantitatívnej, no predovšetkým kvalitatívnej úrovni, treba vyriešiť viaceré otázky – výzvy, ktoré nás čakajú:

1. ukladanie dát – Doterajší stav využíva na ukladanie len pevné disky bežných počítačov, zálohovanie prebieha napáľovaním na DVD. Tento stav je nevyhovujúci, bude potrebné zriadiť bezpečné dátové úložisko

2. prezentácia – webové rozhranie – Prebiehajú rokovania Spišského biskupstva s KU a KU s inými inštitúciami, ktoré už digitálne kópie našich dokumentov majú (Univerzita v Bielefelde, SNK, ŠA LE). Hľadá sa najvýhodnejšie riešenie dátového úložiska a prezentáciu z neho vo vzťahu k bezpečnosti, rýchlosti a efektivity.

3. personálne zabezpečenie – Jedna z najnáročnejších otázok, ktorá obsahuje niekoľko problémov (hmotná zodpovednosť, zaškolenie, atď.).

4. technické zabezpečenie – Väčšina digitálnych kópií, vyhotovených v rámci prác Archívu Spišského biskupstva sú tzv. pracovné kópie, ktoré spĺňajú len najzákladnejšiu požiadavku na čitateľnosť. Túto otázku treba doriešiť a predovšetkým vzácné najstaršie historické dokumenty digitalizovať v reprezentatívnej kvalite. V súvislosti s tým prebehli úspešné rokovania so SNK.

Poslednou novinkou je projekt Katolíckej univerzity v spolupráci so Spišským biskupstvom na digitalizovanie vybraných najvzácnejších písomných kultúrnych pamiatok v rámci operačného programu OPIS2.

Vzhľadom k zmenám v SNK a personálnom zabezpečení operačného programu OPIS2 je momentálna situácia projektu otázna. Stále však jestvuje možnosť, že projekt bude

schválený a Kamalduskú Bibliu budú v digitalizácii a internetovej prezentácii nasledovať ďalšie vzácne písomné pamiatky, tentoraz zo zbierok Spišského biskupstva.

Mgr. Vladimír Olejník

Katedra histórie a biblických vied TI TF KU v Ružomberku

Spišské Podhradie – Spišská Kapitula